

ПЕРЕДМОВА

Становлення та розвиток сучасної правоохоронної системи України зумовлюють проведення цілісного комплексу заходів, спрямованих на побудову дієвого механізму захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. Здобутки Революції гідності та євроінтеграційні прагнення нашої країни, які були втілені у багатьох керівних нормативно-правових актах, передбачають і системну реформу національних судових та правоохоронних органів.

Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна», Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України та Концепція першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ України закріпили основоположні засади реформування національної правоохоронної сфери, а саме:

- створення оновленого Міністерства внутрішніх справ як цивільного органу, що формує політику у сферах: протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки та порядку, комплексного управління державним кордоном, протидії нелегальній міграції, цивільного захисту, пожежної безпеки та протидії надзвичайним ситуаціям;

- створення Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади в системі МВС, що реалізує політику у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку;

- вдосконалення функціональної структури Національної поліції України, спрямоване на розмежування компетенції, усунення дублювання повноважень, чітке визначення її функцій та чисельності;

- створення нової системи конкурсного відбору й атестації поліцейських з урахуванням найкращих здобутків провідних країн Європи та світу.

Підкреслимо, що зміна самої назви будь-якого органу без зміни змісту його діяльності не принесе жодної користі, однак у контексті всебічного реформування правоохоронної системи навіть назва має суттєве значення. Як відомо, термін «міліція», успадкований нами з радянського минулого, спочатку означав «народне ополчення», нерегулярні збройні формування – саме у такому значенні термін «militia» використовується сьогодні, наприклад, в англійській мові. І стара, радянська міліція спочатку так і формувалась – як напіврегулярні загони з підтримання порядку, а власна назва згодом закріпилась.

Натомість термін «поліція» завдячує своїм походженням давньогрецькому слову поліс, містам-держavam Давньої Греції і пов'язується насамперед не з репресивними або військовими діями, а навпаки, із наданням населенню певних послуг правоохоронного характеру та захистом прав і свобод будь-якої особи від неправомірних посягань.

Із зміною організаційної структури МВС України та наявністю правових передумов для створення Національної поліції України постало питання про розробку

базового нормативно-правового акта – закону України «Про Національну поліцію». Під час його підготовки керівництво МВС України та Національної поліції України виходило з таких принципів:

- пріоритетним напрямком роботи Національної поліції України має бути служіння як потребам окремих громадян, так і суспільству в цілому;
- діяльність Національної поліції України здійснюватиметься в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямовуватиметься на задоволення їхніх потреб;
- усі форми та методи діяльності підрозділів Національної поліції України мають здійснюватися відповідно до чинного законодавства України і не залежати від волі окремих політичних сил;
- обмеження Національною поліцією України прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції;
- Національна поліція України має бути прозорою у своїх діях; поліцейські підрозділи повинні бути достатньо відкритими для форм зовнішнього контролю, в тому числі громадського.

В остаточній редакції закон України «Про Національну поліцію» був ухвалений 2 липня 2015 року, підписаний Президентом України 6 серпня 2015 року, а його основними здобутками стали такі:

- систему Національної поліції України складають підрозділи: 1) кримінальної поліції; 2) патрульної поліції; 3) органів досудового розслідування; 4) поліції охорони; 5) спеціальної поліції; 6) поліції особливого призначення;
- управління поліцією здійснює окрема посадова особа – керівник Національної поліції, який призначається Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України на підставі пропозицій Міністра внутрішніх справ України;
- запроваджується створення єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, у складі якої буде формуватися 18 окремих баз даних щодо провідних напрямів її діяльності;
- введено до наукового обігу поняття «поліцейські заходи», які поділяються на превентивні та примусові, визначено правові підстави та обмеження щодо їх застосування;
- запроваджено новий порядок призначення на посади, переміщення та просування по службі особового складу Національної поліції України, його соціальний захист і матеріальне забезпечення;
- організовано роботу окремих органів, що проводитимуть кадрову політику в Національній поліції України, – поліцейських комісій;
- закріплено систему професійної підготовки працівників Національної поліції України: первинна професійна підготовка, підготовка у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, післядипломна освіта, службова підготовка;

– сформовано систему здійснення громадського контролю за діяльністю поліції тощо.

Як і будь-який нормативний акт, закон України «Про Національну поліцію» потребує певного часу на повноцінне втілення його положень у практичну діяльність. Як часто трапляється, ухвалення таких базових документів зумовлює внесення змін до чинних нормативних актів, проведення ретельної науково-аналітичної роботи щодо роз'яснення порядку застосування його положень як у самій системі Національної поліції України, так і в разі її взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями та окремими громадянами. Вищевикладене і зумовило розробку пропонованого науково-практичного коментарю, який, на нашу думку, має вирішити низку таких проблем:

- забезпечити єдине розуміння завдань і принципів діяльності Національної поліції України;
- визначити зміст прав та обов'язків працівників Національної поліції України;
- розкрити підстави та порядок застосування превентивних і примусових заходів Національної поліції України;
- здійснити науковий аналіз порядку добору та призначення на посаду поліцейського;
- розтлумачити механізм оплати праці, соціального та матеріально-технічного забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції України.

Над підготовкою цього видання працювали фахівці в галузі теорії управління, адміністративного права і процесу, фінансового, трудового та кримінального права, кримінального процесу й права соціального забезпечення, а також практичні працівники правоохоронних органів, що дозволило врахувати всі останні зміни у нормативно-правовій базі, яка регулює діяльність Національної поліції України.

Тому вважаємо першочерговим завданням цієї праці здійснення повноцінного науково-методичного забезпечення діяльності Національної поліції України, підвищення рівня правової підготовки її співробітників і вироблення уніфікованих підходів до розкриття змісту діяльності цього правоохоронного органу.

Сподіваємося, що це видання буде корисне не тільки науковцям, правоохоронцям і представникам органів державної влади, але стане у нагоді й звичайним громадянам, адже саме заради їх спокою та безпеки працює новий державний правоохоронний орган – Національна поліція України.

*Ректор
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент,
полковник поліції*

В. В. Сокурєнко